עין משפט נר מצוה

לט א מיי' פ"ז מהל' מכירה הל' ח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רד סעיף א:
מ ב מיי' שם פ"ה הל' א ופ"ו שם הל' ח סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קפט:
מא ג מיי' שם פ"ה הל' ח ועי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רד סעיף ג:
מב ד מיי' פ"ו מהל' מעילה הל' ט:
מג ה ו מיי' שם הל' י:
מד ז מיי' שם הל' ט:

גמרא

רבי שמעון אומר אף על פי שאמרו טלית קונה דינר זהב ואין דינר זהב קונה טלית מכל מקום כך הלכה אבל אמרו מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה וממצרים בים הוא עתיד ליפרע ממי שאינו עומד בדיבורו והנושא ונותן בדברים לא קנה והחוזר בו אין רוח חכמים נוחה הימנו ואמר רבא אנו אין לנו אלא אין רוח חכמים נוחה הימנו. דברים ואיכא בהדייהו מעות קאי באבל דברים וליכא בהדייהו מעות לא קאי באבל.

אמר רבא קרא ומתניתא מסייע ליה לריש לקיש קרא דכתיב וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו תשומת יד אמר רב חסדא כגון שיחד לו כלי להלואתו עשק א"ר חסדא כגון שיחד לו כלי לעשקו וכי אהדריה קרא והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזלה אשר גזל או את העושק אשר עשק או את הפקדון אשר הפקד אתו ואילו תשומת יד לא אהדריה מאי טעמא לאו משום דמחסרא משיכה. אמר ליה רב פפא לרבא אימא מעושק הוא דהדר קרא הכא במאי עסקינן כגון שנטלו הימנו וחזר והפקידו אצלו היינו פקדון תרי גווני פקדון אי הכי תשומת יד נמי ליהדריה ולוקמיה כגון שנטלו הימנו וחזר והפקידו אצלו אי אהדריה קרא לא תיובתא ולא סייעתא השתא דלא אהדריה קרא מסייע ליה. ותשומת יד לא אהדריה קרא והתניא אמר ר' שמעון מנין ליתן את האמור למעלה למטה דכתיב או מכל אשר ישבע עליו לשקר ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב לרבות תשומת יד להשבון בהדיא מיהא לא אהדריה קרא. מתניתא מאי היא דתניא נתנה לבלן מעל ואמר רב דוקא בלן הוא דלא מחסרא משיכה אבל מידי אחריתא דמחסרא משיכה לא מעל עד דמשיך והתניא נתנה לספר מעל וספר הא בעי למימשך הכא במאי עסקינן בספר נכרי דלאו בר משיכה הוא תניא נמי הכי נתנה לספר או לספן או לכל בעלי אומנות לא מעל עד דמשיך קשיין אהדדי אלא לאו ש"מ כאן בספר ישראל כאן בספר נכרי ש"מ. וכן אמר רב נחמן דבר תורה מעות קונות ומה טעם אמרו משיכה קונה גזירה שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה ובדקה לוי במתניתיה ואשכחה נתנה לסיטון מעל אלא

רש"י

ואין דינר זהב קונה טלית. דלגבי פירות הוי דהבא טבעא: (א) מ"מ. כלומר אף לפי שורת הדין לא יוכל לבוא על החוזר: כך הלכה. שאין בית דין יכולין לעכב בידו: אין רוח חכמים נוחה הימנו. אין נחת רוח לחכמי ישראל במעשיו של זה אין דעתם נוחה עליהם הימנו על ידו: אנו אין לנו. קללה אחרת אלא אינו הגון בעיני חכמים: קאי באבל. משום דברים שבאו על כך לכלל מעשה אבל מעות לא קנו מדאורייתא ונפקא מינה לענין איסורא כגון אם קידש בו את האשה לר' יוחנן הוו קדושין דמדאורייתא קנייה ודידיה הוא לריש לקיש לא הוו קדושין: מסייע לר"ל. דמדאורייתא נמי לא קנו מעות להדיוט: תשומת יד. הלואה ולאמר רב חסדא כגון שיחד לו כלי עליה דהוי דומיא דפקדון דאילו כפר בהלואה גרידתא לא מיחייב קרבן שבועה דאיכא לאו ונתינה להוצאה: עשק. שכר שכיר: שיחד לו כלי לעשקו. ואי לאו הכי לא מיחייב אכפירת שכר שכיר קרבן שבועה דלא מייחד ליה כמו כפקדון וגזל ואבידה: וכי אהדריה קרא. להשבון לאחר שהודה כי יחטא ואשם: לאו משום דמחוסר משיכה. והוא כלי ולא קנאו מלוה: מעושק דאהדריה קרא. מכיון דאהדריה קרא לעושק דמחסר נמי משיכה לא אצטריך לאהדורי לתשומת יד דמעושק נילף ליה: הכא במאי עסקינן. עושק דאהדריה קרא משתעי בשנטלו שכיר לכלי ממנו וחזר והפקידו אצלו: אי הכי. דמאי דאהדר קרא מוקמת בדלא מחוסר משיכה הכי נמי דמשיכה בעינן וליהדריה קרא נמי לתשומת יד ולוקמה בהכי: אי אהדריה קרא לא הוה תיובתא ולא סייעתא. דר' יוחנן לוקמה בדלא משך וריש לקיש לוקמיה במשך: השתא דלא אהדריה מסייע ליה. דמדאהדריה לעושק ופקדון וגזל ואבידה ולא אהדריה לתשומת יד איכא למילף תשומת יד במחוסר משיכה ועשק במשך: בהדיא מיהא לא אהדריה קרא. שיהא חייב להשיבו ולהביא קרבן וכי הדר רבייה קרא דומיא דפקדון רבייה בשנטלו הימנו וחזר והפקידו אצלו: נתנה. לפרוטה של הקדש בשוגג: לבלן. בשכר שירחצנו בבית המרחץ: מעל. ואע"פ שעדיין לא רחץ: ואמר רב גרסינן: דוקא בלן. קתני דמעל משום דשכירות גמורה היא בנתינת הפרוטה ואין יכול לחזור בו שאין כאן למשוך אבל אם נתנה על דבר שיש בה מה למשוך הימנו לא מעל עד דמשיך: הא בעי למשוך. האי שוכר התספורת דבכל מידי דאית ביה מה למשוך לא קני עד דמשיך: נכרי. לא שייך ביה דין משיכה דמיד עמיתך כתיב (ויקרא כה): קשיין אהדדי. ספר וספר: וכן אמר רב נחמן. כר' יוחנן: ובדקה לוי במתניתיה. הגיהה והוסיפה בתוספתא שסידר ושנה בה: נתנה לסיטון מעל. סיטון=חנוני גדול ומוכר פירות הרבה לחנונים עניים ונותנין לו המעות על יד על יד כשהם מוכרים ובתחלת הקנייה נותנין ערבון דמים מועטין על הכל: מעל. ואע"ג דלא משך כל הפירות שהרי הרבה פוסק עמו בבת אחת: אלא

[תוספ' פ"ג] לקמן מח. [ע"ש] ודף עד:

הגהות הב"ח (א) רש"י ד"ה מכל מקום כו' ע"ל פרק איזהו נשך דף עד:

תוספות

אמר ר' שמעון אע"פ שאמרו. לא גרסינן ר' שמעון בן אלעזר דלפרק איזהו נשך (לקמן דף עה:) מוכח דהיינו ר' שמעון בן יוחאי: ואמר רבא אנו אין לנו אלא אין רוח חכמים נוחה הימנו. ואם תאמר מאי קמ"ל רבא בברייתא נמי הכי קתני החוזר בו אין רוח חכמים נוחה הימנו וי"ל דלאשמועינן דאין רוח חכמים נוחה הימנו לאו היינו מי שפרע דקתני ברישא: דברים ואיכא בהדייהו מעות. ואם תאמר ודקאמר לה מאי קאמר לה וי"ל דהך ברייתא ר' שמעון היא דסבר מעות קונות אפילו לריש לקיש ולכך לדידיה כי איכא מעות קאי באבל והמקשה מדמה לריש לקיש דאין מעות קונות לרבנן לדברים בלא מעות לר' שמעון: תשומת יד לא אהדריה קרא. הכי נמי לא היה צריך להחזיר עושק ובשביל שום דרשה אהדריה וא"ת בפ' נערה שנתפתתה (כתובות דף מב. ושם ד"ה מאי) דקאמר ליה אנסה בתי ר' שמעון פוטר מקרבן שבועה אפילו עמד בדין מקרא דוכחש כו' ולאו אין קנס בשלמא לר' יוחנן דלא בעי משיכה אלא יחוד אתי שפיר דגבי קנס לא יועיל יחוד אלא לריש לקיש דבעי נטלו וחזר והפקידו אצלו כיון שנטלו ממונא הוא ומה שייך לקנס וי"ל דלא קשה כלל דהתם ר' שמעון היא דאית ליה מעות קונות אפילו לריש לקיש ולא בעי אלא יחוד אבל קשה בהפלת שן וסימת עין דאינו צריך קרא למעט דהא התם אינו פוטר אלא מטעם קנס דמאי יחוד שייך הלא יוצא לחרות וליכא למימר דתבע ליה שניהם הפלת שן וסימת עינו ביחד ובא לו כלי על דמי עינו כדאמר במרובה (ב"ק דף עד. ושם) שואלו בכלן ונתן לו דמי עינו דהא מוקי לה התם כמ"ד דאין צריך גט שחרור ור' שמעון סבר בפרק השולח (גיטין דף מב:) דצריך גט שחרור ויש לומר דספיר מקרי יחוד שהוא גופו שכבר בשעבודו ואינו משחררו: בלן דלא מחסרא משיכה. ואם תאמר והא מחוסר חזקה ויש לומר דשכירות קרקע נקנה בכסף כדאמר במרובה (ב"ק דף עט. ושם) ואם תאמר ומנ"ל דדוקא בלן ויש לומר מדקאמר בסיפא משום שה"ל הכנס ורחוץ שהרי מרחץ פתוחה לפניך ואם תאמר וכי אתוסף ר' יוחנן ממתני' וי"ל דר' יוחנן מוקי לה בבלן נכרי אבל ספר נכרי בעי משיכה ור"ל לקיש ורבה סבירא להו דמיירי בבלן ישראל דומיא דרישא דקתני נתנה לחבירו הוא מעל וחבירו לא מעל דאיירי בכתנו לחבירו: והא בעי למימשך תספורת. ישראל דבנכרי לא שייך מעילה מכאן אומר ר"י דהספר שהשכיר עצמו אם מסתו ממנו קולמוס או תער שלו אין יכולין שוב לחזור בהם ואם תאמר מ"מ מפועל דיכול לחזור בו וי"ל דפועל דוקא דכתיב כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים יכול לחזור בו ולא קבלן: בספר נכרי. ה"מ לשנויי הא מני ר"ש היא כדבסמוך: נתנה לסיטון מעל. ואם תאמר ולוקמה בסיטון נכרי ויש לומר דסיטון הוא מוכר דבר לח דשייך יין ושמן כדתנן בפרק הספינה (ב"ב דף פז.) הסיטון מקנה מדותיו ויין ושמן של נכרים אסור דהא ברייתא מתניא קודם שהתיר ר"י בשולה השמן ור"ת פוסק הלכה כר' יוחנן אע"ג דרבה קאמר קרא ומתניתא מסייע ליה לר"ל דהיינו לכהורה אבל אפשר לשנויי כר' יוחנן ומתני' נמי מוקים לה בבלן נכרי כדפרי' ואין ראיה מדלא חשיב לה רבא בפ' החולץ (יבמות דף לו. ושם) בהדי ג' מילי דהלכה כריש לקיש משום דר"ל לאו משמיה דנפשיה אמרה דפ"ב דבכורות (דף יג.) משמיה דר' אושעיא קאמר דמשיכה קונה ולא מעות ולא חשיב אלא הנהו דלא משמיה דאחריני אמר ר"ל אלא לבסוף אע"ג דרבה לא יש לדקדק דהלכה כר"ל לרב נחמן (דף ג. ושם) אבל בפרק ב' דזבחים (פסחים דף סג.) ובפרק התמיד נשחט ס"ל הכי דהלכתא

[ע"ז ל.] [חולין כט:]

מעילה כ.

רבינו חננאל

אמר רבא קרא ומתניתא מסייעא לריש לקיש קרא דכתיב וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד כגון אדם שעשה בחבירו פקדון ונותנו לו להלואתו וכל דבר שנותנין שלא להלואה ולא משום מלוה הוא בכלל פקדון. ואמר רבה בר אבוה אמר רב כגון שיחד לו כלי לעשקו אחר עצמו פקדון ומשום כלי והחזירו דאהדריה רחמנא להשיב הגזל אשר גזל או את העושק אשר עשק והשבה נאמר והשיב את הגזלה אשר גזל וגו' ותשומת יד לא אהדריה רחמנא כיון דלא משך ש"מ דכיון דלא משך לא קנאו ולאו דידיה הוא כלל לפיכך לא הייתה ההודאה להחזיר. ותשומת יד ליהדריה. ודחי' ובמאי עסקינן כגון שהוא מושך את הכלי והפקידו אצלו. עושק כיון דאהדריה ליה ש"מ דכיון שהעשק והפקדון חדא אינון ותשומת יד לא מהדרא קרא והתניא אמר ר' שמעון מנין ליתן את האמור למעלה למטה ת"ל או מכל אשר ישבע עליו לשקר ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב לרבות תשומת יד להשבון. בהדיא מיהא לא אהדריה. ואמרי' קרא לא אהדריה ותשומת יד לא מעל עד דמשיך ומתניתא דתניא נתנה לבלן מעל ואמר רב דוקא בלן דלא מחסר משיכה אבל שאר אומנים בעו משיכה ולא מעל עד דמשיך ואוקמוה בספר נכרי.

הוא לא מעל עד שימשוך איני והתנן נתנה לספר מעל והוא ספר בעי משיכה. ואוקימנא בספר נכרי דנכרי ליתיה בדינא *) דלא קני אלא בההיא משיכה. אמר רב נחמן בר יצחק דבר תורה מעות קונות ובדקה לוי במתניתיה [ואשכחה] נתנה לסיטון מעל ואע"ג דלא משך פירות דאי לא תימא הכי אי משך צריכא למימר דמעל הא ודאי הוציאה אלא כיון שנתנה למוכר התבואה מיד מעל ש"מ מעות קונות ומשני הא מני ר' שמעון היא ואי דאורי דלא כר' שמעון. שמעינן מהא דתני ר' שמעון טלית קונה דינר זהב ואין דינר זהב קונה טלית. אליבא דמאן דסבר דהבא טיבעא הוי ואין הלכה כר' שמעון דקיימא לן כסתם מתניתין דתנן הזהב קונה את הכסף אלמא דהבא פירי הוי ומיקני בחליפין בלא אגב קרקע בין במתנה בין במשא ומתן וכן הלכה זה פירוש הגאון ז"ל.

*) אולי צ"ל דנכרי ליתא בדינא דמשיכה ולא קני אלא בההיא פרוטה.